

BOLHASÍPOK JANKÓ VÁROSÁBAN

– részletek a regényből –

1

Sárosi Jánost csak úgy hívták a városban, hogy gumicsizmás Jankó. Nemcsak az idősebbek aggatták rá ezt a billogot, hanem mindenki, aki – akárcsak egyszer is – kapcsolatba került ezzel a cserzett bőrű, lapáttenyerű, jellegzetes járású emberrel.

Jankó nem ismerte az évszakokat, a napszakokat, a sógorokat és a sógornóket, talán még az anyját sem ismerte. Az apját biztosan nem, mert azt elnyelte a második nagy háború, ami még a testét sem tudta visszaöklendezni az édesanyjának. Léteztek ebben a városban okoskodó és jól értesült bolhasípok, akik nyíltan hangoztatták, hogy ennek a magasnövésű Sárosinak anyja se volt, merthogy csak úgy beleszületett ebbe a világba. Senki se látta, hogy mikor érkezett, csak azt tudták, hogy időtlen idők óta itt bolyong a város utcáin. Ha valaki sétaútvonalat akart készíteni, akkor csak le kellett koppintania szegény anyátlan-apátlan emberünk nyomvonalát, aki mindig ugyanazokat az utcákat róttá napestig. Ugyanabban a szakadt munkásnadrágban, barna rövid ujjú ingben, és legalább 47-es, lyukasorrú gumicsizmában caplatott télen-nyáron.

Senkivel nem állt le beszélgetni, csak ment, és néha magában motyogott. Nem nagyon értették, mit akar közölni a környezetével – de lehet, hogy pusztán magamagával –, csak annyit lehetett észrevenni, hogy folyamatosan háborgott a lelke. Nem ocsmányságokat mondott, nem káromolta az embereket, ám a sutyorgásából annyit ki lehetett venni, hogy nagyon nincs megelégedve a világgal. Kimondatlanul is pontosan tudta, hogy jellegzetes, erőteljesen imbolygó járását észrevették a hatalmasok. Senki-nek sem árulta el, de legbelül örült, hogy felfigyeltek rá. Meg akarta mutatni, hogy – szocializmus ide vagy oda – ő is egy ember. Igaz, nem a nagybetűsök közül való, de akkor is! Neki joga van tüntetni a testével, a lelkével, a meggyőződésével, az otthonlanságával, és bádogdögésű társtalanságával.

A városi és járási pártbizottság épülete előtt napjában többször elhaladt. Folytatólagosan végzett „bűncselekménye” általában megtorlatlan maradt, de a „felszabadulási” és a nagy, vörös, októberi bolsevik ünnepen begyűjtötte a járőrszolgálat. A kapitánysági fogdában lenyírátták a haját, az állományi fürdőben letusoltatták, és fehér fertőtlenítő port szórtak a fenekébe. A ruháit kimosatták, s amíg a holmija száradt, addig kincstári gyakorlóruházatba öltöztették fel. Egyszerűbben szólva: puccba vágták a következő évfordulóig.

Egyik aktuális begyűjtése alkalmával, már a járőrökocsiban összeszólalkozott a puffadt fejű zászlóssal:

– Nem tud maga vigyázni a csizmámra? – dörmögte, ahogy betuszkolták a kocsiba. – Ha széthasad, akkor nem lesz, amiben járjak... – harapta el a mondat végét, mert látta, hogy a rendőr felemelte a gumibotját, és ráförmedt Jankóra.

– Neked kuss legyen, megértted! Örülj annak, hogy megfürdetünk, ha már az anyád nem tanított meg mosakodni – üvöltötte.

– Maga az anyámat hagyja el! Neki semmi köze ahhoz, hogy én mit csinállok, vagy mit nem csinállok ebben a rohadt életben.

– Mondtam, hogy kuss legyen! – kiabált még tagolatlanabban a cserzett bőrűre, egyúttal ki is oktatta: – Neked csak zászlós elvtárs vagyok! – ordította. – Megértted? – vörösödött el a feje.

– Értettem, zászlós úr! Megérttem.

– Szerintem nem egészen értetted, mert csak a régi rendszerben voltak urak. Ma elvtársak vannak, meg olyan magadfajta herék – magyarázta, miközben odaszólt a gépkocsit vezető társának: – Na, vigyük ezt a hulladékot a kapitányságra.

Ahogy közeledtek a sárgára meszelt, földszinti ablakain vasrácsos épülethez, Jankó gúnyosan megkérdezte:

– Most hány napig leszek a vendégeitek?

– Mi közöd hozzá! – morrantott rá a zászlós, majd diadalittasan hozzátette: – Addig, ameddig mi akarjuk. Úgy ám, komám! A szocializmusban az a jó, hogy mi döntjük el, hogy mit csinálunk veletek, hogyan bánunk a rendszer ellenségeivel – tette hozzá nem kevés önelégültséggel. Majdnem szétrepedt a derékszíja, ahogy felfújta magát. Megint vörösödött a léggömb feje. Abban a járőkocsiban, akkor és ott, ő volt a teljhatalommal felruházott 129. senki, akire a hitetlenek istene minden hatalmat ráruházott.

Kicsinyke mikrovilágából nem hiányzott semmi és senki, aki ellenállhatott volna az intézkedésének. Abban a helyzetben úgy gondolta, hogy ő testesíti meg az egész szocialista tábor világegyetemét. Az se érdekelt, hogy szabályos-e vagy sem, amit művel, csak azt tudta, hogy éberségével vigyáz a magyar és az egyetemes népi demokratikus államhatalomra, ami most már így marad az idők végezetéig. Az utóbbi két szó összetételével, birtokviszony értelmezésével, annak jelentéstartamával nem nagyon tudott mit kezdeni, mert nem értette. Abban azonban biztos volt, hogy valami fontosat jelenthet, mert az eligazításon Harangozó-Földházi Tamás főhadnagy elvtárs gyakran mondogatta nekik. Megkérdezni nem volt bátorsága. Így hát, saját hatáskörben úgy döntött, hogy változatlan formában adja tovább maga is az alacsonyabb rendfokozatú kollégáinak. Ha csak úgy mondja, abból semmi baja nem származhat.

A főhadnagy elvtárs egyébként is nagyon okos ember hírében állt a kapitányságon, mert az általa lefolytatott kihallgatásokon gyorsan meglettek az elkövetők. Adott néhány jól irányzott taslit a gyanúsítottaknak, mire azok azt is bevallották, amit a következő életükben sem lettek volna képesek elkövetni. Harangozó-Földházi elvtárs tapasztalt kihallgatótiszt volt, a 18 éven aluli gyanúsítottakat is percekben belül „megénekelte”. Alacsony, öntelt, rosszindulatú, csökönyös jellemű ember, aki az ártatlanság vélelmét akkor sem akarta elismerni, ha erre a felettesei utasították.

Az öreg kapitányságvezető gyakran mondogatta a klimpírozó titkárnőnek:

– Meglátja, Hajlékony elvtársnő, ez a Harangozó-Földházi a föld alól is kikaparja a gesztenyét – tagolta határozottan, nyomatékos szavakkal, majd hozzátette: – Ez az ember még a néma elefántból is képes cincogó egeret faragni – nevetett a lányra, aki annyira tudott bólogatni, hogy azt tanítani lehetett volna a Magyar Népköztársaság altisztképző iskolájában. Amikor elfáradt a fejbillegetéssel, a főnökére nézett, és emlékeztette arra az előző heti viharos ügyre, amelyben Harangozó a kihallgatás végén úgy megfenyegette az egyik középiskolás diákot, hogy az sírva fakadt.

– Majd adunk mi magának olyan érdemjegyet történelemből, hogy azt a dédunokája is emlegetni fogja! – üvöltött a gyerekre, akinek mindössze anyyi köze volt a papréti tornaesernő faláról eltűnt hangszóróhoz, hogy az egyik középiskola beatze-

nekarának szológítárosaként pengette a dallamokat. Azt sem tudta szegény, hogy miért ültették ugyanabba a rendőrautóba, amelyiknek Jankó is rendszeres utasa volt.

Tóth II. Zoltán szolgálattelvő zászlós elvtárs – aki rendszeresen begyűjtötte a cserzett bőrűt –, nemcsak az idők végzetét nem volt képes megérteni, hanem saját magával sem volt egészen tisztában. Odáig eljutott, hogy ő a hatósági közeg, a tudatlan nép fölötti nagyhatalom, akit senki sem billenthet ki a fényesre vikszolt bőrcsizmájából, ám azt már el sem tudta képzelni az agytekervényeiben, hogy tulajdonképpen kicsoda is valójában.

Amikor a szolgálat leteltét követően otthon, a verandán civil ruhába öltözött, bizonytalan balekként mozgott a saját családi házában. Elvesztette határozottságát. Járkált a teraszon, de a papucsá sehogy sem engedelmeskedett neki, mert nem volt hajlandó ugyanolyan katonásan pattogni, mint a fekete rendőrcsizmája. Egyszerűen csak lomhán csattogott, sőt hápogott. Mondogatta is neki az asszony, hogy „kacsaszájú papucsod van, Zolikám”. Csak hümmögött, de nem felelt erre semmit a feleségének, mert tehetetlennek érezte magát. Meg különben is, bármit mondott volna neki, azt bizony az asszony azonnal „megellenezte” volna, mert olyan természetű fehérnép volt, aki csak a saját igazában nem kételkedett. A valóságban éppen ezzel a hitetlenségével tudta sakkban tartani a családját. A kétely emelte a versenydobogó legmagasabb fokára, hogy aztán onnan nézzen győztesen körbe, s abból a magasságból azonnal nyámnyla, rendőrhöz méltatlan fráternek minősítesse az urát. Akkora hanggal tudta csúfolni, hogy azt a harmadik szomszéd otthonában is tényként rögzíthették.

– Hiába, a cirkusz akkor jó, ha ingyen van, és nem nálam zajlik – mondogatta gúnyosan az elvált szomszédasszony az anyjának.

Ezt a perpatvart jobban fokozta, sőt feltupírozta, hogy a nő rendszeresen leugatta az emberét. Csak neki lehetett igaza. Tóth II. otthon tehát zászlós se volt, meg a férfinadrágot sem ő hordta. Beletörődött valahogy, de folyton törte a fejét, hogy mikor jön el az a pillanat, amikor élete párjának olyant tud mondani, amire az képtelen lesz azonnal válaszolni. Nagyon várta az alkalmat, hogy könyörtelenül odapörköljön valami okosat, amin végre fennakadhat az asszony szeme. Egy-egy ledorongolás után órákig elmélkedett, vakarózott, de sehogy sem találta a kontragondolatokat. Hallgatta a nejét, folyton csak hallgatta, hogy mit mond, de már a fele sem jutott el a kobakjáig. A dörgelem szövege mindig elakadt a tányérsapkája izzadságtól csatakos, ám tökéletes szigetelésén. Ez az istenadta asszonyi rikácsolás ennél följebb soha nem jutott, mert valahogy a körülmények is így akarták. A végét, a zárómondatot mindig tisztán hallotta, mert Tóthné Mérges Magdolna keményen ráordított:

– Hallgass már, te ostoba! – vicsorgott civilbe vedlett urára, aki még otthon is viselte a vörös csillagos tányérsapkát. Magdolna asszony ugyanúgy ordított vele, ahogy ő szokott a kapitánysági fogdába begyűjtött emberekkel. Ilyenkor eloldalgott, behúzta mindenét, még azt is, amije nem nagyon volt. Legszívesebben bebújt volna egy fogdába, de azt nem terveztek a ház építésekor, pedig ilyenkor milyen nagy hasznát vehetné az ember. Be lehetne oda menekülni a viszálykodás elől. Ha nagyon elmérgesedne a helyzet, akkor Mérges Magdolnát is be lehetne oda zárni. Milyen jó is lenne, hiszen Tóth II. Zoltán zászlós otthon is folytathatná felelősségteljes munkáját. Akkor engedné ki az asszonyt, amikor akarná, vagy amikor a felettesei erre engedélyt adnának.

Lefekvés előtt az asszony azért mégis kifényesítette a csizmáját. Valahogy éjszákára kiegyenesedtek a dolgok. Tóth II. odagömbölyödött a feleségéhez. Az meg hagyta,

sőt akkor se morrantott rá, amikor nagy szuszogással lefordult róla. Reggelig csend volt. Hajnalban mindketten kimentek a vécére, merthogy vízajtót szedtek. Magdolna ment elsőnek, bár pontosan látta a redőnyökön átszűrődő fényben, hogy a férje már ott ül az ágy szélén. Tóth akkor indult el, amikor hallotta, hogy az öblítőtartályból nagy robajjal lefolyik a víz. Visszafeküdtek, de nem szóltak egymáshoz. Várták, hogy kiparancsolja őket a vekker. Egyszerre fordultak az óra felé, amikor megszólalt.

Magdolna évek óta ezzel a mondattal indította a napot:

– Megyek le, készítek neked reggelit – mondta gépiesen. – Ja, és ha még nem mondtam, akkor jó reggelt! – Köhintett egyet, magára kapta bazsarózsa mintázatú pongyoláját.

Tóth II. a fürdőből kiáltott utána:

– Magda! Nem kérek reggelit, csak egy forró kávé. Harangozóék disznót vág-tak. Ígérte, hogy hoz egy kis kóstolót...

– Mit csinált a főhadnagy elvtárs? – hallatszott a földszintről az asszony bizonytalan, kicsit méltatlankodó hangja.

– Mondom, hogy ne adj kaját, mert a járőrszolgálatnak hoz prérést, meg véres hurkát! – válaszolta, s közben majdnem belevágott az ádámcsutkjába, mert beszéd közben erősebben húzta meg a beretvát. Nem vérzett, csak egy apró pörsenés keletkezett. Magára kapta a világoskék ingjét, amit az asszony már este a fogásra készített. Felhúzta a vastag kapcsás zoknit, a sötétkék kincstári nadrágot lefelé menet gombolta be. A nappaliban befűzte a nadrágszíjat. A csizma nehezen ment a lábára.

– Látod, anya? Hiába szedem a vízajtót, csak dagadnak a lábaim – dörmögte maga elé. A valóságban nem is érdekelte, hogy válaszol-e valamit a felesége.

Magda csak percekkel később, kávézás közben vetette oda:

– Több vizet kellene innod. Az orvos is megmondta, hogy a vízajtó csak akkor fejti ki jótékony hatását, ha rendszeresen iszol vizet – magyarázta. Még akart mondani valami fontosat, de inkább elharapta. Jobb is, hogy nem folytatta, mert az embere ilyenkor már nem is tudott figyelni rá. Az utca felőli bejárati kaput leste, hogy mikor érkezik a járőrökcsi.

A négyzemélyes, kotyogós kávéfőző persze megint a gáztűzhelyre spriccelt. Akkor szokott így öklendezni, ha Magda túl apróra darálta a szemeskávét. Olyannak hatott az ital, mintha zaccot nyeltek volna, noha az alapanyag a kitűnő Dallmayr kávé volt. Közben megérkezett a szakaszvezető kolléga. Tóth II. járőrtáskájába gyúrta a kék színű nyakkendő. Felvette a zakót és a járőrkabátot. Úgy lépett az utcára, hogy el se köszönt az asszonytól.

1977. november 8-án, reggel 7 óra 30 perckor ült be az anyósülésre. Elégedetten, mert előző nap délelőtt nagy ünnepséget tartottak a városban, még a TV Híradó is mutatott képeket a helyi megemlékezésről. Ő biztosította a városi temetőben nyugvó szovjet elvtársak sírhelyét. Micsoda megtiszteltetés. Hiába! Tóth II. Zoltán mindig számíthat az előjáróira. Mert, mert... Szóval, mert ezek a szovjet katonák azért adták az életüket Magyarorszáért, hogy itt az idők végezetéig szocializmus legyen. A népek legnagyobb boldogulására, mert ezeknek az elvtársaknak a szülei győzték le a cári Oroszország elnyomó uralkodóit, és a velük szövetséges mensevikeket, akik nem akarták a nép kezébe adni a hatalmat. De Lenin elvtárs vezetésével a bolsevikok elkergették a népnomorítókat. Hatvan éve, hogy győzött a szovjet proletárdiktatúra, ami elhozta nekünk is a szabadságot, a fokozatosan megszilárduló néphatalmat, a békét, a népi demokráciát, az egyenlőség társadalmát. Elégedetten sóhajtott egyet, megigazította a

deréksziját, és újra érezte a hivatali hatalmát, érezte a szocialista embertípus öntudatát, bábáskodását a termelő nép okos gyülekezete fölött. A járőrkosci vezetője szólalt meg:

– Úgy láttam a szolgálati parancsban, hogy ma és holnap Harangozó-Földházi elvtársat megyei továbbképzésre rendelték. Takács hadnagy az ügyeletes tiszt.

– Na és akkor mi van? – horkant föl Tóth II. – Majd akkor ő fogja szabadlábra helyezni ezt a habókos Sárosit... – mondta kissé bizonytalanul.

Maga elé meredt.

Azon tűnődött, hogy a szolgálati szabályzat szerint az őrizetést kiengedheti-e annál alacsonyabb beosztású rendőr, mint aki elrendelte az őrizetbe vételét. Hamar el is hessegette magától a problémát, mert hirtelen fékezniük kellett, és azonmód meg is álltak. A zebrán legalább egy tucat kisiskolás haladt át. Egy nagyobbacska lányka emelte magasba a tiltást jelző tárcsát. Mosolygott a rendőrökre. Látszott az arcán, hogy most ők is neki kell hogy engedelmesséjének.

Leparkoltak a kapitányság előtt. A kapuügyeletes határozottan tisztelgett. Alig-hogy beértek, felvették a szolgálati fegyverüket, már hívatta is őket Takács hadnagy.

– Engedjék ki Sárosi János őrizetést! – rendelkezett. – Mielőtt kiengedik, még egyszer nézzék át a táskáját, mert április 5-én reggel kifogásolta, hogy nem adtuk vissza a bicskáját! Világos, elvtársak?

– Igenis, értettük! – vágta rá a zászlós, majd megkérdezte: – Haza is vigyük?

– Nem kell hazáig, de ne a főbejáraton menjen ki!

Tóth II. Zoltán nyitotta ki a zárka ajtaját. Jankó éppen a haját igazította. Nem néztek egymásra. Mindketten tudták, hogy mi fog történni. Az őrizetes felhúzta a gumicsizmáját, frissen mosott barna, rövid ujjú ingjét begombolta, és betuszkolta a visszaadott madzaggal megkötött melós nadrágjába.

– Na, lóduljon! Az őrszobán átveheti a cókómókját, aztán elvisszük kocsikázni! – kiabált rá a zászlós. – Írja alá a szabadulási jegyzőkönyvet, amiben megerősíti, hogy egy ujjal sem bántottuk! Értette?

Jankónak nem kellett ezt kétszer mondani. Pontosan tudta, hogy mit jelent a népi demokratikus rendőrség vendégszeretete. Miként bánnak azokkal, akik nem akarnak szovjet típusú szocializmusban élni. Egy olyan rendszerben, amelyik azt hirdeti, hogy a legfőbb érték az ember, ám pontosan ezt az értéket tapossák el, vagy alázzák meg a legjobban. 1951-ben nyolc hónapot töltött a megyei börtönben – mindenféle ítélet nélkül – csak azért, mert a felszabadulási ünnepségen azt találta mondani, hogy a háborúban a szovjet katonák közül sokakat a saját komisszáraik lőtték agyon, ha nem indultak a biztos halált jelentő rohamra. Eleinte naponta vallatták, hogy honnan szedte ezt a baromságot, és miként merészeli ilyesmivel gyanúsítani a szovjet hősöket. Jankó mindig azt válaszolta, hogy tudom. Következésképpen, mert tényleg tudta. Láta, amikor 1945 áprilisának első napjaiban elfoglalták a várost. A harmadik napon ezért a kijelentéséért addig rugdalták, amíg el nem vesztette az eszméletét.

Jéghideg magánzárkában ébredt fel. Annyira összerugdosták az arcát, a mellkasát, hogy alig kapott levegőt. A cella ablakán beadott ételt sem tudta megenni, mert nem bírta kinyitni a száját. Hetekig feküdt a hideg piccsen. Néha bejött a börtönorvos, meghallgatta a szívverését, de semmi mást nem tett vele. Az egyik fegyőr – aki az orsolyita nővéreknél osztálytársa volt a polgáriban – itatta meg néha, de ő is inkább éjjel, amikor a többiek nem látták.

Jankó az őrszoba ajtajában állt. Az ünnep utáni szabadulásra várt, ami most kényelmes, szállodai bohózatnak tűnt a hajdani pribék időszakhoz képest. Majdnem

olyan volt, akár egy rosszul sikerült hétvége. Kényszerpihenő, ami a nyálkás ősz ridegsége helyett az egyhangú cellameleg suta boldogságát kínálta. Lámpafényben lubicoló vasrácsok között a lélek szabadságát. Itt senki sem jött vele szembe, itt nem kellett kitérnie mások elől, és mások sem mentek át az utca másik oldalára, ha meglátták. Itt nappal sem foglalkozott vele senki.

Egyedül volt a ráccsal.

Itt, ha úgy akarta, kikandikált az ablakon a határátkelő felé vezető útra. Néha egy-egy Moszkvics gurult el a kapitányság előtt. Mulatságosnak találta, hogy kifelé, a Bécs irányába vezető oldalon is járhatnak az autók. Vannak, akik tehát mehetnek. Megnézhetik azt a másik világot, amelyikből a nagy többség csak a rágógumit, a pornó újságokat, a nylonharisnyát, meg a vasutasokkal csempésztetett orkánkabátokat, és a Levi's farmerokat láthatja. Jankó megpillantotta az őrszoba falán a vörös október 60. évfordulóját méltató plakátot. A rendőr eléje tette a vászontáskáját, a bőrszíjas óráját, meg a bicskáját.

– Menjen a hátsó udvar felőli kijáráthoz! – utasította Tóth II. – Kocsikázunk egy kicsit, aztán mehet, de vegyen magára valamit, mert nagyon hideg van odakinn! – rosszmájúskodott a rend őre. Mintha nem tudta volna, hogy Sárosi Jánosnak az a teljes öltözéke, ami rajta van. „Milyen gonosz tud lenni az ember, ha csak egy csipetnyit uralkodhat a másikon!” – gondolta a cserzett bőrű, akit igazán idebenn sem tartottak számon, meg odakinn sem hiányzott senkinek, mégis elindult az utasításnak megfelelően. A gyér világítású folyosó mindkét oldalán ajtók sorakoztak. Már majdnem elérte a kijáratot, amikor kinyílt az egyik ajtó, és egy magas, civilruhás, szokatlanul jól öltözött ember lépett eléje.

– Erre jöjjön, Sárosi elvtárs! – mosolygott rá, és akár egy közúti forgalomirányító, bal kezével a szoba felé terelte Jankót.

– Honnan ismerjük egymást? – kérdezte döbbenet, de engedett a hívásnak. A helyiségben, egy zöld plüssborítású íróasztalon papírkötegek hevertek. Rendezettnak tűntek, de jól érzékelhető volt, hogy pillanatokkal korábban valaki turkált bennük. Ugyan nem keverte össze az iratcsomókat, de valamit nagyon keresett az akták között.

– Azzal maga ne törődjön! Mi ismejük magát. Tudja, mi mindenkit ismerünk – felelte kis szünet után a jól öltözött.

Magabiztos volt, és újra elmosolyodott. Mélykék, jeges szemeiben ott szikrázott a hatalom magabiztossága. Akart valamit ettől a megszeppent embertől, mert – még nyájasabbra váltva – a szemébe nézett:

– Remélem, jobbra fordulhat a sorsa, ha innen kimegy! – mondta, majd gondterhelt, sokat sejtető hanglejtéssel folytatta: – Mi sokat, nagyon sokat segíthetnénk magának. Ez magán is múlik.

– Rajtam? Ugyan már. Maga nem tudja, hogy mit beszél! – méltatlankodott Jankó. Sőhajtott, aztán keményen odabökte: – Különben is! Maga tudja a nevemet, de én azt sem tudom, hogy kivel beszélek! – mondta határozottabban megnyomva a végét.

– Jaj, ne haragudjon, Sárosi! Ezzel kellett volna kezdenem, de előbb foglaljon helyet – hízelkedett tovább a cserzett bőrűvel. – Látja, milyen ostoba az ember, ha az időjárás frontok befolyásolják a magatartását. Szóval, Zakariás Lajos őrnagy vagyok a megyétől, akinek az a feladata, hogy az emberekkel beszélgessem, és ha tud, segítsen nekik. Persze, ha ez kölcsönös – szúrta a végére. Érződött a hangján, hogy nem először csinálja. Nem volt modoros, de a mondatait elegáns fordulatokkal fűzte. Pon-

tosan tudta, hogy mikor és melyik az a megfelelő gondolat, az a megfelelő vezérszó, amelyekre felfűzheti a körítést. Talán a pávák násztánca lehet ilyen. Azok sem adják fel, ha kiszemelték a tojót.

– Hagyjon nekem békét, Zakariás úr! Nem akarok én senkivel sem beszélgetni! – indulatoskodott Jankó. – Magának is megvan a maga dolga, meg nekem is a sajátom. Aztán kész. Maga is megy a magáéra, meg én is az enyémre... – toldotta meg kicsivel visszafogottabban, mert lezártak tekintete a beszélgetést.

Az őrnagy kicsit várt, majd hirtelen mozdulattal egy iratot nyomott az orra alá.

– Olvassa! Ezt maga mondta a szovjet nép hősi fiáról! – üvöltötte. Sistergett a hangja.

– Ha mondtam, akkor mondtam – felelte Jankó ugyanazzal a hangsúllyal, ahogy az előbb válaszolt. – Most is megismételhetem. A komisszároknak az volt a feladatuk, hogy aki nem ment a halálba, azt ők küldték. Ilyen a háború, mert a népek sohasem mennének egymásnak, ha nem kényszerítenék őket. – Lélegzetvételnyi szünetet tartott, majd az őrnagy szemébe vágta: – Ezt maga úgysem értheti, mert nem erre képezték ki – dörmögte. Alig érzékelhető gúnnyal zárta az eszmeváltást. Nem akart ő senkivel se beszélgetni, csak engedjék már ki a kapitányságról.

– Megbánja ezt, Sárosi, nagyon megbánja! – sziszegte az őrnagy, majd feltárta az őrszobát. Majdnem egy percig senki sem vette föl. Aztán Tóth II. hangját hallotta:

– Parancs, őrnagy elvtárs!

– Szállítsák el ezt a bolondot! Vigyék minél előbb.

Ujvári Gábor: Emlémem egy volt bányából

A sörgyár felé vezető úton, a szőnyeggyár előtti parkolóban tették ki a Volgából. Csípős november eleji szél fújta a gyár felől. Felhőkben lógott az első havazás. A Déli-pályaudvarról odahallatszott a sarusok kiáltozása, amivel a tehervagonok csatogása felelt, amikor egymáshoz értek az ütközőfejek. Három hatalmas teherautó gördült ki a gyárkapun. Lassan, komótosan fordultak a város felé. A nehéz, kötegekbe göngyölt, rudakba rendezett szőnyeggurigákat szállították a teherpályaudvarra, ahol félkarú daruval emelték át az árut a tehervagonokba. Messzi útra, a nagy Szovjetunió fővárosába, Moszkvába „repültek” a sínpárok fölött, Aladdin lámpája és varázspálcaja nélkül.

Beérkezett már az első reggeli személyvonat. Hajnalban indult Nagykanizsáról. Egy 424-es gőzmozdony húzta a faülékes vagonokat. Az utasok többsége diák, meg piacozó kofa volt a környező településekről. A zalai városból nem sokan vállalkoztak ilyen hosszú utazásra, hacsak nem rokonokhoz vagy rokonoktól hozta őket ide a sors, azaz a jó öreg kávédaráló, merthogy az egyik vasutas indulás előtt mindig elkurjantotta magát:

– Kérem, fejezzék be a felszállást, mert indul a kávédaráló! – kiabálta, és intett a mozdonyvezetőnek, hogy ráengedheti a gőzt a meghajtó dugattyúkra.

Erről a pályaudvarról csak négy vonatpár indult napjában. A menetrendben szereplő többi járat el sem gurult idáig. A város másik pályaudvarán mindenki leszállt. A Délibe üresen érkeztek a szerelvények. Itt takarították a vagonokat, ha a pályafőnökségtől kijött valaki ellenőrizni. Ha nem kaptak nacsalnyikot, akkor semmit sem csináltak.

Sárosi János a szőnyeggyártól visszagyalogolt a Schmauser Sörözőig, ahol egyetlen árva kocsmatöltelék sem ült a tölgyfa asztaloknál. A csapossal szemben két festőmunkás kockázott a pléhpulton. Aki tíz dobásból többet gurított, annak a vesztes fizette a következő kört. Korsó sört gyorsítóval vagy anélkül, attól függően, hogy mit tettek fel a tétre.

Oda se figyeltek, amikor a pultos kérdezte Jankót:

– Mennyit kérsz? Korsóval vagy pohárral? – vigyorgott a cserzett bőrűre. Nézte a rövid ujjú ingben álló jövevényt, aki némán mutatott egy korsóra. Nem szólt, az arca sem rebbent. Fogta az italt, és leült az ajtóhoz legközelebbi asztalhoz. Megvárta, amíg a hab elolvad, csak azután kortyolt a sörbe. Szomjas volt, egyből felhajtotta a felét. Időnként gyanúsán méregette a csapos, de nem szólt semmit. Talán attól tartott, hogy a néma jövevény – fizetés nélkül – kislisszol az ajtón. Jankó pedig a két kockázóra figyelt. Észrevette, hogy mindig az alacsonyabbnak kedvezett a szerencse. Hozzájuk lépett.

– Beszállhatok a játékba? – kérdezte.

– Ha nagyon akarsz fizetni, akkor jöhetsz – felelte a magasabb festő, aki folyton vesztett.

Jankó bő egy fejjel magasabb volt mindkettőjükénél. Utolsónak engedték dobni. Mind a tízszer hatost dobott. Amazok csalást gyanítottak. Szinte egyszerre hitetlenkedtek:

– Te csalsz! Lehetetlen, hogy mindig hatost tudsz dobni...

– Akkor dobjak újra? – kérdezte, ismét kezében tartva a kockát.

Megint hatvanat dobott, de álmélkodni sem hagyta a másik kettőt, mert visszament az asztalához. Megitta maradék sörét, pultra dobta az árát, és elhagyta a kocsmát. Befelé indult a városba.

Az uszoda fölötti utcában, egy több mint százéves ház szuterén szintjén lakott. Hideg és dohos volt az otthona. Három napja nem fűtött helyette senki. Utálta a doh szagát, kiment hát az udvarra. A lépcsőfeljáró alatti farakásból behordott egy kosárral a konyhába, begyújtott a sparheltbe. Negyedóra elteltével simogathatóbb lett minden a lakásban. Dézsában vizet tett a tűzhely platnijára. Levetette a rendőrségen kimosott ingjét, az erre a célra rendszeresített lavórállványba rakta a nagy mosdótalat, azaz a főbélőtől kapott zománcozott pléhlavort. A mindenféle zsiradékból főzött, hatalmas mosószáppant is odakészítette. A szappan majdnem akkora, mint a tenyere, mintha valami ókori küklópszának öntötték volna. Téglalap alakú, de a két rövidebb oldalát hullámosra vágta. Nyilván ilyen sablonnal szaggatták ki, amikor még meleg volt, és nem fagyott csontkeményre. Szinte belekönyökölt a lavórba, amikor magára dörzsölte a szappant. Ugyan alig habzott a testén, de így is tisztára csutakolta magát. Nem élvezte a meleg vizet, mert nem érezhette úgy, ahogy mások. Hiába simogatta a testét, annak mindegy volt. Elhalt az érzékelő képessége. Ezért tudott rövid ujjú ingben menetelni kinn a dermesztő hidegben ugyanúgy, mint a heves tikkadások nyarában. Semmit sem érzett, mert érzéketlen volt mindkettőre...

Jankó éppen törülközött, amikor kopogtak az ajtón. Kiszólt, hogy várjanak. Felvette az inget, kinyitotta az ajtót, a mosdóvízzel kicsámpázott az udvarra a főbélője mellett, aki csak nézett utána. Amikor visszatért, a lavort az állvány legalsó fokára ültette.

– Mit óhajt, Karakai úr? – kérdezte. – Nincs pénzem. Hétvégén mehettem volna bort fejteni Singernéhez, de bevettek a kapitányságra – sorolta mentegetőzve, bár inkább vádaskodásnak hangzott.

– Pedig nekem is nagyon kellene a pénz, mert a nyugdíjamat csak huszadikán hozza a postás – magyarázta a másik. – Ha tudtam volna, hogy nem számíthatok magától rendszeresen pénzre, akkor nem sajnáltam volna meg magát, és nem fogadtam volna be! – okoskodott a másik, följebb emelve a hangját. – Ugye megéri?

– Hogyne érteném, Karakai úr. Kérem, legyen türelemmel! A fával maga is fűt, pedig azt én vettem a Tüzepeken, mégse szólok, ha az unokája azzal fűti a cserépkályháját – magyarázta aprólékosan. – Ezt meg maga értse meg! – nyomatékositotta János. – Ha a jövő héten végre mehetek Knábelékkal piacozni, akkor előre fogok fizetni magának... – nyugtatta a főbélőt. – De most menjen, mert két napja nem aludtam! A zárkapriccs kényelmetlen.

– Biztosan fog fizetni? – akadékoskodott tovább Karakai. Kifelé menet még egyszer elismételte: – Ugye megkapom?

– Megmondtam, hogy megkapja a pénzt – tuszkolta kifelé az öreget, de azért utána kiáltott: – Vigyázzon fölfelé a lépcsőn!

Hálás volt a vénembernek, mert az utolsó pillanatban, a legelkeseredettebb, legkilátástalanabb helyzetben adott neki menedéket. Akkor, amikor az anyja meghalt, és a lakásosztály felmondta a tanácsi bérletet. Nem sokat teketóriáztak. Kirakták, mert nem tudta fizetni a lakbért. Igaz, a fő ok nem ez volt. Valami pártfejesnek éppen az a nagypolgári lakás kellett az átjáróház második traktusában.

Özvegy Sárosi Istvánné, aki néhai férje testvérének, a Sárosi és Társa Ügyvédi Iroda vezetőjének köszönhette, hogy 1940-ben megvehették a várostól ezt a lakást, az államosítást követően bérlőként maradhatott benne. Halálát követően Jankóval is szerződést kötött a tanács, de mivel egyetlen havi lakbért sem tudott kifizetni, kilakoltatták. Elszállították a bútorokat egy üzemcsarnokba, az ingóságokat meg a kapufeljáró

mögötti lépcsők alá tették, összemadzagolt dobozokban. Magára maradt a visszahajtott szárú gumicsizmájával, szakadt – a szárán teljesen elrongyolódott – terepszínű cajnadrágjával, meg a szegycsontig kigombolt ingjével.

Jankó kedvelte a főbérőjét, ezt a zsörtölődő jóembert, aki szintén egyedül élt a szuterén fölötti lakásban. Amikor a feleségét elvesztette, hetekig senkihez sem szólt. Úgy temette el a nőt, hogy a rokonait sem értesítette. A családi sírbolt előtt ketten vigyázták a koporsót. Karakai meg a pap. Jelentéktelen élet, és legalább ennyire nyomtalanul kimúlt földi kötelék. Az asszony úgy ment el, mintha itt se lett volna. Életében a szürke kontyba font haja időtlenül imbolygott a fején, amikor átment a tejboltba. Korán reggel, mert akkor még kevesen álltak sorban. Amíg élt, mindig ugyanabban az időpontban rohant egy liter tejért, hat zsömléért, meg egy teavajért. A kisgyerekes anyukákat nem szerette, mert azok hozták a jegyeket, és folyton zörögtek a felcímkézett alumíniumkannáikkal. Karakainé mindig üvegbe mérette az italt. Amikor már csak zacskós tejet árultak, a férjével hozatta, de akkor is áttöltötte az üvegbe. Gyűlölte a nylonzacskót, mert egy kicsit mindig mellécsurgott. Akármennyire is vigyázott, vagy a gáztűzhelyre, vagy az abroszra folyt a tej. Ha odasült a tűzrózsához, az nagyon bűdös tudott lenni. A halála napján is odaégette, de lesikálni már nem maradt ideje. Karakai hetekkel később vakarta le konyhakéssel...

Ebben a házban annyira összeszáradtak a falak, hogy Jankó élesben hallhatta az öregember minden mozgását, türelmetlenkedését. Mindent, amit Karakai csinált. Ha hajnalban krárogott, akkor azt, ha bekapcsolta a rádiót, vagy csak magában karattyolt, akkor meg azt, de tisztán megértett mindent. Fél éve élt itt. Lassan többet tudott a főbérőről és szokásairól, mint saját magáról. Igaz, utóbbival nem is nagyon foglalkozott. Elfogadta a saját személyiségét olyannak, amilyen. Ritkán húzta fel magát. Nem akarta turbósítani a lelkét, merthogy akkor nagyon hamar elpárolog a csend essenciája. Abban az esetben bizony, annyira kiüresedhet az ember, hogy a tükörben sem ismeri meg magát.

Jankó amúgy sem szeretett tükörbe nézni. Minek tenné? Mindig csak ugyanazt a büszke, cserzett bőrű szerencsétlent láthatta volna, akit magamagából csinált. Ha neki ez kellett és ezt akarta, akkor úgy élje meg, hogy képes legyen méltósággal viselni. Elvégre, mindenki a saját sorsának a kovácsolója... Gondolt erre, de ennél többet nem nagyon elmélkedett a dolgon. Nagyjából beérte ennyivel.

Megbékélt a helyzetével, pontosan behatárolta a saját koordinátáit. Ilyennek formálta magát az anyja halála óta, és ezt véglegesnek is tekintette. Akinek nem tetszik, az neki szóljon, ha mer. Neki, és ne másnak! Persze, pontosan tudta, hogy senki sem fog neki majrészni, öblös kiselőadást tartani, mert a valóságban az emberek csak magukkal tudnak foglalkozni. Kifelé legfeljebb bambán megbámulják a másikat, de legbelül melegség tölti ki a mellüket, mert nem velük történt, ami velük is megtörténhetett volna... Annál mélyebbre nem akarnak nézni. Elviselhetetlenül hatalmas teher lenne, beláthatatlan következményekkel járna. Összeomlana az egójuk, behorpadna a büszkeségük. Inkább röhögnek egy jót, vagy köpnek az aszfalra, és továbbmennek.

Igazi bolhasípok. Csak kellemetlenkedni tudnak, szurkálni a kerge nagy lefety' szájukkal. Ha ez a jámbor Jankó nem figyel oda, hamar körbenyalintják epés jelzőkkel. Persze csak mögötte. Szigorúan csak mögötte. Ebben a városban évszázadok óta így mérlesekélik azt, aki másmilyen, aki megfoghatatlan. A mérleg serpenyőjében nem súllyal mérnek, hanem azzal, akit „meg akarnak mérni”! Az általuk megbélyegzett 66. senkikkel, a dilettáns tollforgatókkal, a tehetségtelen fotósokkal, akiknek azonos a

bűnük: lelkiismeretesen teszik a dolgukat, mert adni akarnak, és nem kapni. Egyszóval azokat, akik, képesek úgy kiemelkedni, úgy élni, hogy adnak valami pluszt a környezetüknek, a világnak, az embertársaiknak. Tehát nem beleszületni akarnak a nagy bűdös hagyományokba, hanem hozzátenni valamit ezekhez a tradíciókhoz. Önzetlenül, gyanútlanul, önkéntesen, késztetések és noszogatások nélkül...

Ebben a városban mindig is ez számított a legnagyobb bűnnek. Már a tenni akarás szándéka is gyanút keltett. Hamar „gyűttmentnek”, izgága idegennek minősítették azokat, akik adni akartak. Jankó ismerte ezt a gyarló magatartást, ezt az ostoba irigységből fakadó kivagyiságot, ami nem ismeri az ember felelősségét. Csak a felelőtlenség stigmaosztó gonoszságát. Azt a kéjt, ami talán az emberiség két lábára állásával egyidős, és ártani akar, és mételyezni akar, és kioltja az emberi kapcsolatokat.

A főbérlo ismét megjelent az ajtóban, amely résnyre nyitva maradt, amikor elment. Úgy lépett az átmelegedett konyhába, hogy nem kopogott. Jankó nem lepődött meg, mert biztos volt benne, hogy Karakai megint visszajön. Az elmúlt hónapokban többször megtette. Nem tudott beletörődni az asszony halálába. Augusztus végén halt meg, de a temetés óta nem volt a sírjánál. Minden reggel megterített a feleségének is. Evés előtt keresztet vetett, imádkozott, és hangosan mondta:

– Együnk, Anasztázia! – utasította szelíden. – Ma mit főzök neked? Mit ennél szívesen? – folytatta hadarva, és mohón beleharapott a kenyérbe, aztán a kolbászba. Több mint két hónapja minden egyes reggel eljátszotta ezt a szerepet. Szánalmas valamása napról napra tökéletesedett. El is csodálkozott rajta, aztán a hitvese elé tett tényéron akadt meg a szeme, a tejjel megtöltött bögréjét nézte, amelyből majd megint neki kell meginnia az italt. Mielőtt felállt, újra odaszólt:

– Hagyjad, szívem! – udvariaskodott. – Majd elmosogatok. Úgyse tettem egész életemben – magyarázta keserédesen, egyre darabosabban tagolva a szavakat. Apró szünetet tartott, aztán már küldte is az asszonyt: – Menj, szívem! Pihenj vissza, mert miattam nem tudál rendesen aludni! Egész éjjel a fájós lábamat borogtad... – Bámult az üres terítékre. Hosszan nézte, aztán föl pattant. – Barom vagy te, Karakai László! – kiáltotta hűvös egyszerűséggel. – Megbolondulsz, ha így folytatod...

Ezt a monológot akarta újra elmesélni az albérlojének. Amaz az utóbbi hetekben többször végighallgatta a történetet, de nem szólt semmit. Mit mondhatott volna? Talán olyasmit, amit ilyenkor szoktak, merthogy ezt már nem lehet visszacsinálni. Az asszony elment, soha nem fog visszajönni. Így rendezte a Jóisten. Békéljen meg a sorsával, nyugodjék bele a magasságos visszavonhatatlan döntésébe. Ha továbbra is meg akar teríteni a nejének, akkor tegye, de ne beszéljen hozzá. A halottak csak halottakkal beszélgetnek, az élők meg csak az élőkkel. A többi álságos kísérlet, képmutatás, örületbe kergető képtelenség csupán.

János, a cserzett bőrű egy kicsit tényleg megsajnálta az öreget. Karakainak teljesen megzavarodott a gondolkodása. Nem volt elmeháborodott, de minden mondatában ott lappangott a félelem. A magára maradás, az egyedüllét félelme. Összefüggéstelenül fűzte egymásba a mondatokat. Szavak torlódtak egymásra, olykor hosszabb szünetek után követték egymást. Néha annyira közel kerültek, hogy már-már összeütköztek. Folyamatosan beszélt, de mintha kívülálló emberként magyarázott volna. Jankónak úgy tűnt, hogy a főbérloje állandóan ki akarja kényszeríteni az együttérzését. Egyre erőszakosabban sajnálatja magát csak azért, hogy kötelező legyen az együttérzése. Leültette az asztalhoz, tudj' Isten hányadszor az utóbbi hetekben.

– Megkínálhatom valamivel? – kérdezte. – Igaz, nem igazán tudom, hogy mivel... – mentegetőzött alig hallhatóan.

Karakai meg sem hallotta. Folytatta a maga kis együgyű nyomásgyakorlását. Mesélni kezdett a felesége háziasságáról, rendszeretéről, kiegyensúlyozottságáról, hajdani hűségéről, életigenlő szeretetéről, amiből nem létezik még egy ezen a megveszekedett világon. A házasságuk nem legendás szerelemből sarjadt, de terebélyes fává nőtt, amelyet most tövestől tépett ki a halál. Néha végighúzta bal kezét a viaszos vászonnal borított öreg asztalon.

– Amikor maga még nem lakott nálunk, a feleségemmel gyakran lejöttünk ide reggelizni – magyarázta. – Nyáron sokkal hűvösebb volt itt, mint odafönn – nézett Jankóra. – Az én Anasztáziám rajzszögezte fel a vásznat! – fontoskodott fennhangon, mintha csak a Déli sark meghódítását akarta volna közölni. Ha így volt, ha nem, most már mindegy. Az ilyen dolgok jelentéktelenné válnak akkor is, ha mi jelentőséget tulajdonítunk nekik. Karakainé nyilván azért borította be az asztal lapját, mert a zsírfoltoktól akarta megvédeni a fát, amire ez a harsány bordó meggy mintás vászon tökéletesen megfelelt. Izléstelen, de hasznos. Az emberek többsége előnyben részesíti a megszerzett tárgyak célszerűségét a szépségükkel szemben. Nem gyönyörködni akarnak benne, hanem uralkodni fölötte. Az élővel ugyanúgy bánnak, mint az élettellel, mert csak akkor érzik a sajátjuknak, ha birtokolhatják. Karakaiból elementáris erővel tört ki a kétségbeesés:

– Maga ezt nem értheti meg. Minden reggel ott ül az asztalnál, és várja a reggelit... – csuklott el a hangja. – Majdnem megőrülök, amikor belépek a konyhába. Olykor már előző este megteríték – magyarázta. – Van, amikor csak magam elé teszek tányért és poharat, de reggel pótolom, és Anasztázia elé is odateszem – mondta, majd hirtelen megkérdezte: – Maga megérti ezt?

– Még nem voltam nős, de megértem. Karakai úr nem tudja elbocsátani Anasztázia asszonyt, pedig el kellene engednie – nézett a főbérllő könnyes szemébe, de nem kívánt erről többet beszélni.

Nem akart kellemetlen kérdésekbe bonyolódni, mert amikor ideköltözött, többször hallotta őket veszekedni. Többnyire Karakai kiabált. Szidta az asszony felmenőit, merthogy azoktól örökölte azt a patikatisztaságot, ami miatt nem lehet nyugodtan élni a lakásban. Karakai szerint az ember otthona azért van, hogy éljünk benne, és rendeltetészerűen használjuk, ne úgy, akár egy patikát. Ha a felesége bekapcsolta a porszívót, akkor a férfi kiszaladt az utcából. Néha két óra is eltelt, mire hazakeveredett. Anasztázia asszony ilyenkor a férje papucsát tüntetően a bejárati ajtó elé tette. Hiába! Erre a nagy tisztaságra vigyázni kell, de nagyon... Gyakran összekaptak a zacskós tejen is. Az ember hevesen tiltakozott, hogy mire sorra került, a kimért tej már elfogyott, elvittek a kisgyerekes anyukák. Erre a felesége korholta, hogy miért nem ment két utcával feljebb, mert a vásárcsarnokban a falusi kofák még késő délelőtt is árulnak frissen fejt tejet. Előfordult néha, hogy edénycsörömpölés kíséretében, Karakai a tejeskannával újra visszament, célirányosan a kofákhoz...

Asszonya diadalittasan kiáltotta utána:

– Ne hozzá! vaj, meg zsömléket, mert azt már vettél az előbb!

Jankó nézte a főbérllőjét, nézte az embert, s látta, hogy rettenetesen fél a saját helyzetétől. Megoldhatatlannak tartja. Kétségek és béklyók gyötrik, hovatovább belebonyolódott a saját tehetetlenségébe. A cserzett bőrű őszintén sajnálta, de inkább vizsgálatásnak szánta a mondatait:

– Karakai úr! Ha nagyon egyedül van, csak hívjon. Felmegyek magához, vagy lejöhet hozzám – dobta fel a választás lehetőségét.

– Az jó lesz, biztosan nagyon jó – bizonytalankodott válaszával a másik, de megnyugodni látszott.

Csend volt, mindketten kialakultak a csendet. Hangjai voltak ennek a csendnek, ahogy azt a Simon & Garfunkel duó is megénekelte. Ez a mély némaság a beletörődés volt, ami a lustaságával rátelepedett mindkettőjükre. Sőt a házra is, amely Anasztázia asszony halála óta teljesen a gyász halhatatlanságába burkolódzott.

Ha kívülről nézte valaki ezt a salétromos falú, gondozatlan épületet, akkor olyan gondolatok motoszkáltak a fejében, hogy itt időtlen idők óta nem lakik senki. Ebben a kukaszürke házban valamikor csupa megbocsátó, szótlán ember élt. Ha valaki – az uszoda felől jövet – megállt előtte, és bekukucskált a léckerítés résein, csak annyit látott, hogy a lépcsőfeljáró alatti szuterén ajtaján kitört az üveg. A kilincsre akasztott kulcsot a szél lóbálta. Erősen rozsdállott. Látszott rajta, hogy nem kívánja már a lyukat. Az ajtó felső keretlécére hatalmas szöggel rögzítettek egy kemény kartonlapot. Ezen tudatták a kíváncsiskodóval, hogy megtelt. A cserzett bőrű irta rá, csupa düledező nagybetűvel. Az udvar sarkában, kátránypapírral borított, árva kutyaház védte saját sutaságát. Majdnem Anasztázia asszonnyal egy időben halt meg a lakója. Burkus, az öreg, de nagy tekintélyű házőrző kutya, aki büszkén viselte komondorságát. Nagyon összenőtt Karakaiékkal. Jankót is annyira megkedvelte, hogy amikor esténként hazatért a városi csatangolásaiból, felugrált a cajnadrágja szárára. Alig bírta levakarni magáról.

3

1977. november 9. reggele. Munkanap sokaknak, járőrözés a néphatalmat éberen vigyázó Tóth II. zászlósnak.

Sárosi Jankó ezen a napon is nyakába vette a várost. Túl volt már a beszélgetni akaró megyei őrnagyon, és a Schmauserben kockázó szobafestőkön. A városba indult, hogy végigportyázza az utcákat. Leereszkedett az uszoda mellett, áthaladt a keskeny fahídon, majd a villamossínek macskaköves utcáján ment föl a sörözőig. Ezúttal nem ment be. Nem akarta megnézni a kockázókat, meg a csapost, aki ezen a napon is gyanúsnak találta volna. Továbbcaplatott, egyenesen a dupla sorompó park felőli végéhez. Éppen akkor ért oda, amikor a bakter lendületesen tekerte fölfelé a sorompókat. Megfontoltan. Előbb a járműveknek, aztán a gyalogosoknak.

Jankó gyorsan átjutott a síneken, majd balra fordult, és megállt a patak fölötti, aszfaltozott hídon. Középen könyökölt a téglakorlát párkányára. Nézte a patak vizét, amely ilyenkor ősszel annyira tiszta, hogy a lesodródott hegyi pisztrángokat is megláthatta. Ficánkolt néhány fölfelé, szembe a víz sodrásával. Csillámló testük pöttyei feleseltek a habokkal. Áthaladt a hídon, a kultúrház mellett befordult a parkba. Minden napját itt kezdte, mert egyedül volt. Egyedül, a hatalmas fákkal. Csizmája alatt rozogott a kavics, ahogy lépkedett.

Vadgesztenyefákon rozsdálló levelek ejtőernyőztek mindkét oldalon. Lassan ereszkedtek az útra. Tenyérnél nagyobbak voltak, erezetükön átderengett a reggeli nap. Néhányat – talán a legszebb mintázatúakat – fölvetett, és a válltáskájába tette. Otthon majd jobban megvizsgálja őket, aztán leteszi az alagsori konyha asztalára, a végén pedig – ha már nem kellenek – kidobja őket a szeméttbe, mert nagyjából eddig

tarthat a levelek utóélete... Eddig is tartott minden évben. Jankó tudta ezt, de nála így is kiérdemelték rövid vázaéletüket. A szuterénban nem hordta őket a szél, vitorláikat nem áztatta ronggyá a hűvös eső, és nagy halmokban sem égették el őket, hogy pernyévé hamvadjanak. Az ősz húrjai ebben az alagsori legénylakásban zsonghatták tovább színpompáikat.

János ezen a napon is elérte a hatalmas gumifát, a kaliforniai mamutfenyőt, amelynek latin nevét gyerekkora óta tudta. Gyakran mondogatta magában: Sequoiadendron giganteum. Többször elismételte, sőt középiskolai éve alatt a latintanárát is megkérdezte a helyes kiejtésről, mert a szavak dallamát, fenséges ritmikáját, jambikus lejtését érezte. Napi bolyongásainak első állomása volt ez a büszke, smaragdzöld fa. Törzsét két ember sem tudta volna átfogni. Amúgy senki sem férhetett hozzá, mert kerítés védte. Ahogy odaért a majdnem százesztendős fához, körbejárta, majd leült az egyik közeli padra. Mindig ugyanarra. Csak akkor keresett másikat, ha azt valaki már elfoglalta. Lapos fenekét zuhanásszerűen eresztette a padra, de pillangózó karjaival fékezte az ütődés erejét. Kinyújtotta a lábait, kicsit terpeszbe, kezeit a pad támlájára tette.

Még az anyai öregapja mesélte, hogy a parkot valamikor régen Neuuhofnak nevezték, csak a magyarszerető császárné tiszteletére keresztelték át Erzsébet-kertre. Jó volt itt megpihenni, alig pár méternyire a Bánfalvára vezető úttól. Ha a körút felől nem haltszott a járművek zaja, akkor tisztán csilingelt a Rák-patak csobogása.

Érettségije évében a patak melletti ösvényen haladt el a zenekari próbákra. Télvíz idején is lakkozott, hegyes orrú cipőben. Hiába kérlete az anyja, hogy vegye fel a bundacipőjét, melyet akkortájt hozott neki a Jézuska, ő megmaradt a vékony talpú, rövid szárúnál.

A karmelitákhoz vezető lépcső alatti utcába járt gitározni. Messze volt, de 16 évesen ez még nem számított annyira. Akkortájt basszusgitározott egy saját maga faragta lapgitáron. Még neve sem volt a bandának, mert nem jártak sehova zenélni, csak gyakoroltak a karmeliták alatti ház verandáján. Joe, a zenekarvezető, magnóról hallásból kottázta le a dallamot.

A zöld Mambó felvétele hullámozott, kattogott, időnként fulladni látszott a zene. A nagypolitikát rettenetesen zavarta a Délutáni Randevú című műsor. Ezért ők is zavarták a rövidhullámú adásokat. Alapos okuk volt rá, hiszen a szabad világból üzentek azok, akiknek sikerült lelépni a keleti világból. Persze az is lehet, hogy a Szabad Európa dallamos üzenetein túl a híradások zavarták a keleti politikát. Leginkább ilyenkor némitották el sípolások, sístergések és morzejelek az adást. A zene jöhet. A nagy hajúak őrvöngését hadd hallgassák a fiatalok. Addig sem foglalkoznak mással. Olyan, ereszed is, meg húzzad is filozófia érvényesült. A szocializmus Janus-arca. Ezt a fiúk nem értették. A lelkesedés, a lázadás, a gombafejük majmolása erősebbnek bizonyult az ideológiai harcnál. Jankónak fél évvel később az egyik idősebb haverja kölcsönadta a Jolana Marináját. (Egy csodálatos, két pickupos, hangnyújtóval vinnyogó dobgitárt, merthogy neki már nem kell, mert egyetemre megy, és egyébként is abbahagyta a muzsikálást.) Iskolai zenekart alakított, hétvégenként a tornateremben szédítették a lányokat. Zúgott a Shadows-bugi, a Fiatal szerelmesek dala, az egymásba olvasztó, testeket ringató muzsika. A dobogóról látta, gyakran számolta is az eltűnő párokat. Többnyire cigizni mentek a vécébe, meg csókolózni.

– Lady Ann. No fault! – konferálta akkoriban a mikrofonba János, és a gyönyörű, brennbergi énekesnő, a III. D-ből minden szombaton elénekelte a „Bolond az én szívem” című világláger, persze olaszul. A szólóénekes kíséretét a basszusgitár vette át.

Rezonáltak a bordásfalak. Megálltak a táncolók. Sokan, együtt énekeltek Annával, többen tapsoltak, sikítottak, ujjongtak.

Jankó most felnézett a Sequoiadendron giganteum csúcsára, amely egy másik magaslat. A legnagyobb, az elérhetetlen. A nap hideg sugarai áthatoltak az éghez közeli ágakon. Megfoghatatlan látványt nyújtottak, mert a fenyő gallérkarimája szinte szikrázott. Ferenczy Károly festménye jutott az eszébe, ahogy a Háromkirályok zöldben sejlettek fel a vásznon. A piktúra mesterei csak utánozni tudják ezt a varázslatot. Megörökíteni a megörökíthetlent, ami csak egyszer mutatja meg magát ugyanabban a köntösben. Mindig más formában, mindig más alakzatban, mindig más színben örvendezteti meg az embert.

A pad tulsó oldalának karfájára leszállt egy seregély. Szomorú volt, Jankóhoz hasonlóképp társtalan. Lemaradt a kora őszi utazásról, pedig társai már október elején elvitorláztak a déli szelek ölében. A cserzett bőrű és a madár egymásra néztek. Mindketten megvárták a pillanat méltóságát, hogy megérinthessék a megérinthegetlent. Azt a töredékidőt, ami mindkettőjük életében ugyanazt jelentette. És... És bármennyire hihetetlen, de valóban csak ennyi volt. Nem több, mert Jankó a következő pillanatban durva mezítlásos cigarettát vett elő, amelytől már évek óta megsárgultak az ujjai. A madár, ahogy jött, úgy el is repült. Elillant, akár a Munkás cigaretta füstje.

Egy gimnazista diáklány közeledett az úton. Diáksapkája szerint ugyanabba az iskolába járhatott, ahova hajdanában ő, de így kora délelőtt már biztosan nem oda vezetett az útja, pedig ilyenkor ott kellett volna lennie. Ahogy elhaladt az ember mellett, hosszasan nézte, még akkor is, amikor már vissza kellett fordítania a fejét. Olyan feltűnően csinálta, hogy Jankó rákiabált:

– Mit bámulsz! Nem láttál még embert?

– Persze, hogy láttam... – riadt meg a lány. Sőt annyira meglepődött, hogy gyökeret eresztettek a lábai. Még a válláról is lecsúszott az iskolatáska pántja. Ölébe kapta. Szőke hajfürtjei takarták a füleit. Bordó diáksapkája féloldalasan fedte a homlokát. Csinos volt, kék szemű. Olyan, ahogy azt a világegyetem nagykönyveiben megírták. A kudarcán nem tudott mosolyogni, de veszélyt sem érzett igazán. Mindketten az érintkezést keresték, a szemek néma kapcsolatát.

– Szóval, lógsz a suliból? – kérdezte nevetve Jankó. – Miből írtatok volna dogát? – tudakolta már-már bizalmasan.

– Matekból, de ez most nem fontos! – vágta rá a lány indulatosan, és azonnal folytatta is: – Most azért nem megyek suliba, mert az anyám és az apám hajnalig veszekedtek. Apám mindenféle kurvának nevezte anyut. Ő meg lestricizte apámat. A szobából se mertem kijönni, csak akkor, amikor elmentek dolgozni.

– Reggel egyik se keresett? Egyiknek sem hiányoztál?

– Nem. Gyakran nem hiányzom nekik. Néha azt hiszem, hogy terhükre vagyok – magyarázta. Mély levegőt vett. Kifújta, majd leeresztette a vállait. – Olyan felesleges koloncféle, tudod – tegezte vissza Jankót –, aki csak az útjukban van! – toldotta meg olyan hangosan, hogy a közeli szökőkút kávéjáról felrebbentek a galambok.

– Ezt nem mondod komolyan – nézett döbbenetben a másik, de akkorra már felállt.

Csodálkozott. Sajnálta a nála legalább 15 évvel fiatalabb tinit, de nem mutatta. Még félreérthette volna. Segíteni akart, de nem tudta, hogy hogyan kezdjen hozzá. Csak úgy nem törhet ajtóstul a másik házába, mert annak is van kapuja. Azt meg azért készítették, hogy azon csak azok mehessenek be, akiket beengednek. Nem nagyon bízott abban, hogy ebben a terepszínű, szakadt szárú ruhában, ebben a kivágott orrú

gumicsizmában a bebocsáthatók közé sorolható. Úgy vélte, legjobb, ha ilyenkor bemutatkozik az ember. Talán az bizalmat gerjeszt a másikban.

– Szóval, engem Sárosi Jánosnak kereszteltek, de a városban csak Jankó vagyok – nyújtotta a kezét. – Hívjál csak te is így! – utasította a lányt.

Amaz húzódozott egy darabig, merthogy az anyja azt tanította, hogy azonnal nem ismerkedünk, és nem bizalmaskodunk olyan férfiakkal, akiket nem ismerünk. Az Erzsébet-kertben meg végképpen nem. De hamar feladta, mert Sárosit nem ebbe a csoportba sorolta. Kissé koszosnak, kissé rendetlennek, kissé furcsának találta, de – valójában – jó embert látott benne.

– Szucsánszky Anna vagyok – nyújtotta a kezét.

– Az apja nem a sörgyárban dolgozik?

– De igen, ott főmérnök – mondta Anna, és felcsillant a szeme. – Ismeri?

– Hát így is mondhatjuk, bár soha nem találkoztam vele személyesen – válaszolta mosolyogva. – Öt éve ő írta alá a kirúgási papíromat – nevette el magát –, de ez téged ne zavarjon! A világ ennyire kicsi, meg ennyire gonosz. Az apád engem kidobott, az anyukádat lekurvázta, te meg világgá készülsz menni – fejtegette indulatosan. – Tudod, Anna, ilyen ez a bolond világ. Akkor is ilyen, ha mi nem akarjuk – sóhajtotta, de nem nézett a lányra.

Már megbánta, hogy olyan dologba avatta be, amiről ez az elkeseredett, tanács-talan teremtés végképp nem tehet. Megvan az ő baja, akkor minek nyakába aggatni a saját gondját is. Most már nem volt mit tennie. Ha megvallotta a dolgot, akkor már nincs visszaút, pedig annyiszor megfogadta, hogy nem hozakodik elő senkinek a saját megnyomorításával. Büszke volt rá, hogy rezzenéstelen arccal képes viselni a terheit. Masíroz a városban a kommunizmus kellős közepén, és hagyják, legalább menetelni.

A Szucsánszky lány észrevette a bizonytalankodást. Látta, hogy ez az újdonsült, cserzett bőrű ismerőse megbánta, amit mondott. Elegáns, nőies kacérsággal oldotta a feszültséget:

– Akkor mi most sorstársak vagyunk?

– Azt azért nem mondanám, mert te délután haza fogsz menni, a szüleid is megbocsájtanak egymásnak. Aztán meg fogod írni a dolgozatot, és minden megy tovább...

– Most makrancoskodhatnék, hogy nem így lesz, meg tiltakozhatnék, hogy tényleg nem megyek haza – vágott Anna az érvelésébe –, de pontosan tudom, délután ötkor ott fogok ülni a szobámban. Gyenge vagyok még a meneküléshez is – összegezte.

Nem a néma beletörődés mondatta vele, inkább valódi lázadás érződött a hangjában. Nem a diákdac indulatával sísteregtek a mondatai, inkább nagyon is mélyről jött ez az indulat. Merte mondani, mert tűzön-vízen keresztülverekedve ki akarta mondani ennek az embernek, akit pont az ő apja távolított el a gyárából, hogy elég! Elég a képmutatásból, az alakoskodásból, a hazugságokból, az alaptalan, rosszindulatú gyanúsításokból!

Hirtelen mozdulattal leült a padra. Onnan kiáltotta az álló Sárosi képébe:

– Bebizonyítom, hogy nem megyek haza! Itt maradok. Érted? Ha kell, holnapig, de lehet, hogy holnaputánig – duzzogta. ő

Arca égett a gyűlöletől. Nyakán kidagadtak az erek. Gyönyörű vonásai eltorzul-tak. Szaggatottan, időnként akadozva vette a levegőt. Szempillái idegesen táncoltak, teste határozottan megfeszült. Olyan háromszöget formált, amilyen csak egy kifeszített húr lehet. Pattanni készülő húr. Sírni kezdett. Nem szégyellte a könnyeit. Érezte, hogy felszabadíthatja az indulatait, mert a cserzett bőrű meghallgatja, és bizalmába

fogadta. Képtelenség élni, ha nincs bizalom, ha nincs megértés és szeretet. A folyamatos gyanakvás mindent kiöl az emberből. Csak egy nyüglődő, vagdalkozó lény marad belőlünk. Úgy esszük meg egymást, ahogyan a marcangolható gnú tetemét az oroszlán a vadonban.

Jankó leült melléje. Nem szorosan, mert a lány fübe dobott iskolatáskáját ket-tejük közé tette, amolyan fizikai határvonalnak. Szokatlan helyzetbe került. Olyanba, amit nem nagyon tudott kezelni, mert a rendőrzászlóson és a főberlőjén kívül senki-vel sem beszélt az utóbbi években. Tetszett Anna lázadása. Úgy ismételte meg a lány szavait, hogy rá sem nézett:

– Azt mondtad, hogy délután ötkor ott fogsz ülni a szobádban.

– Na, ne már! Most erős leszek, nem megyek haza... – fordult feléje a lány, de nem folytatta, mert a gondolatfüzér hirtelen elakadt. Az is lehet: megriadt attól, hogy mi lesz akkor, ha mégis haza kell mennie?

Idegesen dörzsölte a szemeit. Csak úgy, az ujjaival. Mindkét szemhéján elkenő-dött a ceruzával kihúzott festék. Olyan lett, mintha – egy kiadós verés után – a keserű-ség fekete fátyla árnyékolta volna be a szembogarárt. Arcvonásain a hatalmas kétség-beesés a tanácstalanság terhével keveredett.

Hosszú hallgatás után odafordult Jankóhoz:

– Ugye itt maradsz velem?

– Itt maradhatok, de novemberben hidegek az éjszakák – felelte a férfi. – Itt az Erzsébet-kertben különösen. Ez nem neked való!

– Persze. Ugye azért, mert nem hoztam el magammal a paplanomat? – kérdezte kissé gúnyolódva. – Persze, mert ez a pad keményebb az otthoni ágyamnál?

– Azért is, de nem ez a lényeg. Keresni és kerestetni fognak. Nem igazán jó, ha velem találhatnak meg. Még rosszat gondolnak rólunk.

– Rólunk? Akkor is maradok.

Őt órája ültek ott. Nem szóltak egymáshoz. Már teljesen mélykékre változott az ég. A körüti ostornyelesek fényei megvilágították a kert fehér, kavicsos útját, de a padot nem. A Szucsánszky lány teljesen felhúzta dzsekijén a cipzárt. Aztán a nyakán kétszer körbetekerte a fehér sálát. Aki az utca felől nézett a kovácsoltvas kerítésen át a kertbe, először azt vette észre, mert világított, és magasabban volt az útnál.

Anna alakja ugyanúgy beleolvadt a lopakodó feketeségbe, miként a cserzett bőrűe is. A természet rendezte így. Az áldott éjszaka még áldottabb sötétjében mindnyájan láthatatlanok maradunk. Eltakar bennünket a jótékonyága, lelkünkkel és indulatainkkal együtt. Arra az éjszakára mindent megold, mindent felold. A bűneinket ugyanúgy eltakarja, ahogy a tiltakozásunkra is évekredek óta ráveri lakatját a sejtelem sötét, kor-mos asszonya. Így van ez rendjén, de ettől persze a novemberi éjjel cudarabb annál, hogy egy közpark hatalmas gumifája, a Sequoiadendron giganteum tövé-nél lévő, piros támlájú padon töltsük el. Még akkor sem, ha ezt Szucsánszky Anna így akarta. Pedig ez a diáklány nagyon eltökélte magát, hogy ott marad a padon. Onnan őt nem lehet elzavarni. Nem lehet felszólítani a távozásra, mert bármi történhet, akkor is ott marad. Ettől az éjszakától ez a pad az otthona, a menedéke, a családja. Jankóval együtt, vagy akár nélküle is. Az sem érdekli, ha a főmérnök apja kerestetí. Őt kizárólag csak erő-szakkal lehet hazavinni.

Mindketten hosszan nézték a körúton kanyarodó autók villódzó fényeit. Egy-egy másodpercre rájuk vetődtek az éles, vakító lámpaszemek. Órák teltek el így szóttalanul, vakon, és hangtalanul.

Anna törte meg a csendet:

– Nem fájom... – mondta el majdnem színtelenül, pedig erősen zizegett a hangja.
– És te, János? – folytatta még fakóbbra vágott kérdéssel.

– Megszoktam már. Többet vagyok a város utcáin, mint otthon az albérletemben – felelte. – De úgy gondolom, hogy a főmérnök úr lányának mégis haza kellene mennie. Cudarkodik már az éjszaka ilyenkor, a Mindenszentek utáni hetekben egyre zimankósabb...

– Lehet, hogy kellene – vágott közbe a lány –, de én akkor sem megyek. Megmondtam és kész! – kiáltotta határozott, ellentmondást nem tűrő hangon.

Hosszabb hallgatás következett. A lány – tiltakozásának erejétől – talán saját maga is megriadt. Meg különben is, ez a cserzett bőrű ember igazán semmiről sem tehet. Hirtelen kedélyesre váltott, de inkább brahiból kérdezett vissza:

– Te mindig haza szoktál menni?

– Mindig, csak megvárom, hogy teljesen elnéptelenedjenek az utcák.

– Ez valami szertartás nálad? – csipkelődött Anna. Bántani nem akarta a férfit, de kíváncsi volt, piszkálódni támadt kedve.

– Szó sincs erről. Belső parancsra teszem, s valahol azt érzem, hogy tehetetlenek velem szemben – nevette el magát, és Anna tekintetét kereste. – Nem tudnak mit csinálni velem... Érted te ezt, Szucsánszky Anna?

– Értem, nagyon is értem... – helyeselt rögtön a lány, és ugyanazzal a lendülettel, gondolkodás nélkül folytatta: – Mert így lázadsz? Így akarsz kitörni? – kajánkodott a kérdéseivel.

Hangja majdnem a felső C-t súrolta. Afféle tinédzserhang volt, annak is valószínűleg a legflegmábjá. Nem látszott izgatottnak, inkább csak a hideg csalta ki hangjának furcsa fodrozódását. Jankó válaszára sem lehetett igazán kíváncsi. Talán csak el akarta terelni gondolatait a törekény test reszketéséről, annak egyre erősödő nyomásáról. Durvuló éji szelek kezdték forgótáncukat. Felkapták a leveleket, majd végighurcolták őket az úton, és betemették velük a virágágyásokat. A rögtönzött rozsdapaplan csak néhány másodpercig nyugodott így, aztán minden kezdődött előlről, de mindig más alakot öltött az ágyásokon. Reflektorok fényei simogatták az alkalmi takarót, a fények együtt zizegtek a megperzselt, kavargó bronzcsodákkal. Ebben az éjszakai karneválban minden másként alakult, de annak akár az ellenkezője is megtörténhetett volna.

Egy fának támasztott gereblye hirtelen rádőlt az útra. Csattant a csendben, aztán gyorsan betemette egy levélförgeteg, hogy másodpercekkel később csupaszra fújja a következő szellőkés. Az óriás gumifa mögötti réten tölcsérörvényben táncolt a bükkfákról lehullott, vidám levélsereg. Annak örültek, hogy nem sodródtak a kavicsos útra, nem keveredtek a vadgesztenyefákról leszédült, hatalmas társaikkal. Néha idegenből érkező szelek is betévedtek ide, mert megsárgult apró levelek piruetteztek lassan a földre. Megfáradt akáccillatot hoztak.

– Menj haza, Anna! – törte meg a csendet a cserzett bőrű. Erélyesen szólította fel, de az nem válaszolt. – Megkukultál? – emelte keményebbre a hangját. – Nem maradhatsz itt, mert megfázol! – figyelmeztette a lányt. – Különben is, néha bejön a járőrszolgálat, majdnem minden éjjel körülnéznek. Megtalálnak, és bevisznek a kapitányságra. Aztán az apád érted megy...

– Elmehtek hozzád? – vágott közbe váratlanul Anna. Hatalmasra nyílt szemei kérdően néztek Jankóra. Szempillái se rebtentek, ahogy mondta. Mintha csak annyit kérdezett volna: „Kalácsot is kapok a tej mellé?”

– Hozzám? Na, nem, azt nem lehet! – méltatlankodott a férfi, és keresztbe tett kezekkel fordult a másik felé. Nem kapott viszonzást, mert a lány továbbra is mereven a körutat bámulta.

– Pedig úgy lesz, ha segíteni akarsz nekem! – húzta meg a szavai végét, és szembefordult a férfival. Szürke szeme fénylett, az eltökéltség ragyogott benne. Semmiféle kétségbeesés nem motiválta. Ő, Szucsánszky Anna, ezt most eldöntötte, és ebből nem fog engedni. Bármit gondolhat az apja, az anyja, az egész világ, most minden úgy történik, ahogy ő akarja. A világ pedig törődjön magával, és ne szóljon bele egy diáklány döntésébe.

– Na, mi lesz? Mikor indulunk? – fogta meg a férfi vállát.

Ekkor kerültek először közelebb egymáshoz. Jankó nem lepődött meg, de a mozdulatot sem igazán értette, mert az nagyon is félreérthető volt. Veszélyes vizekre vezetett, ahol az örvények mindig abszurd helyzetet teremtenek. Onnan nincsen visszaút, vagy ha van is, abból szerencsésen egyikük sem jönne ki. A rájuk aggatott stigmák ugyanúgy pletykahegyekké nőnének a városi legendákban, ahogyan a kígyó is folyton rásziszeg a bővölőjére.

Jankó ebben a pillanatban értette meg igazán, hogy a szülővárosában egyedül van. Bárhogyan dönt, akkor is egyedül marad. El sem tudná képzelni másként, máshogyan, mással az életet, mert nem csak a tiltakozását, a magányát is ő választotta. Ő építette a falakat, de nem akarja lebontani, mert így szilárd, így megtámadhatatlan az élete. Meg különben is, csak egy ágy van az albérletében. Abba nem fektetheti ezt a lobbánékony kis eltökéltséget, ezt a jólétből kikivánczó, törekeny bestiát. Kinek hiányzik az, ha keresni kezdik Annát, és azonnal nála találják meg. Tóth II. zászlós szétduzzanna örömeiben, ha végre fogást találna rajta. Bevihetné, de nem három napra. Nem sétakocsikázás lenne ünnep után, hanem előzetes zárka. Súlyos bűncselekménnyel gyanúsíthatná meg a jard. Kiskorú megrontásával. Ráadásul a tettenérés bizonyító erejével.

– Kislány! Te tényleg nem tudod, hogy mit akarsz – tolta el a válláról Anna kezét.

– Már mondtam, hogy tudom – hangzott határozottan a válasz. – Azt hitted, hogy viccelek? – emelte a lány orrmagasságba a mutatóujját. – Szucsánszky lány vagyok! Az apám lánya... Megértetted? – tette vissza kezét a cserzett bőri vállára.

Hosszú ujjaival megmarkolta Jankó vállcsontját. Nem simogatni akarta, hanem erősen birtokolni, egy akarnok akarásával megszorítani. Tudatni akarta a férfival, hogy nincs menekvés, nincs eltáncolás, nincs kimagyarázás, és legfőképpen nincsenek racionális kifogások, mert minden úgy lesz, ahogy ő akarja. Az otthoni szobájában az ágy erre az éjszakára, de lehet, hogy örökre üres marad. Reggel hiába szeretné felkelteni a csóringer, folyton megalázott nagynénikéje, aki majdnem tíz éve náluk szolgál, de rosszabb a sora, mint a hajdani cselédlányoknak. Ő az a háziszolga, akibe mindenki beletörölheti a szennyesét. Szucsánszky azért, mert neki csak a szerencsétlen nővére. Szucsánszkykné azért, mert neki csak egy éhenkórász rokon. Anna is lenézi, mert élhetetlennek tartja...

Jankó nem hagyott fel a meneteléssel, csak időközönként megváltoztatta az útvonalát. A pártbizottság utcája helyett néha a város főterét kereste fel, mert ott a városi tanács prominens elvtársai dolgoztak. Odaült a nagy pestisjárvány emlékére állított Szentháromság-szobor talapzatára. Lehúzta a csizmáját, gondosan maga mellé tette.

Lábujjait ütemesen mozgatta. Távolabbról úgy látszott, mintha guggolna, de a fenéke a kövezetre tapadt. Mereven nézte a Tanácsháza kijáratát, mintha várna valakire. A főtér vadgalambjai annyira nem féltek tőle, hogy leszálltak mellé és körbe totyogták. A hímek vagy egymást kergették, vagy egy-egy kívánatosabb tojó körül jártak habókos násztáncukat. Néha illendően meghajoltak, de utána rögvést felhúzták a nyakukat, és zengették tovább bűgő turbékolásukat. Amikor valamelyik utcából begördült egy áruszállító teherautó, rajban reppentek föl. Áttetsző, sötétszürke leplet húztak a házak fölé. Jankó megfigyelte, hogy mindig a hajdani vármegyeháza tetején landoltak. Ha újra visszaállt a tér csendje, leejtőernyőztek a macskakövekre, és minden kezdődött előlről.

Sárosi, ha ezt az útvonalat választotta, hozott magával száraz kenyeret. Azt gondosan, apró darabokra tördelte. A prézlinél jóval nagyobb törmelékeket a galambok közé szórta. Az összes madár azonnal abbahagyta a bűgőcsiga zümmögésű udvarlást, és észveszejtő gyorsasággal a kenyérdarabokra vetette magát. Egymás elől kapkodták el. Nem mindig sikerült, mert felemelték ugyan a zsákmányt, de akkorát lendítettek rajta, hogy kirepült a csőrükből. Ezzel megadták az esélyt azoknak a társaiknak, akik távolabb álltak a kenyérmorzsáktól. Annyi bizonyosnak tűnt, hogy a Jóisten rendezhette így, mert a messzebbre repült morzsáknak is akadt gazdájuk.

János elnevette magát. Azt gondolta, hogy az embereknél ugyanez történik. A hatalmasabbak, a tehetősebbek mindig többet markolnak, mint amennyit elbírnak. Annyit azért elejtenek, amennyiből a hatalom nélkülieknek is juthat egy kevéske. Legalább annyi, amennyivel betömhető a „pofacsőrük”. Évezredek óta semmi sem változott, bármennyire hirdeti a hatalom ennek az ellenkezőjét. A zsákmányszerzés nem kizárólag az állatok ösztöneiben létezik. Az emberekbe ugyanúgy belekódolta valamit a magasságok ura. Bizonyára tudta, hogy miért...

Téli hónapokban egy szőlőmintás, kovácsoltvas padra telepedett. Onnan a tanács épületének bejáratára látott. Megfigyelte, hogy Baradlay Elemér anyakönyvvezető, akit még a gimnáziumból ismert, mindig ugyanabban az időpontban lépett ki az épületből. Kabát nélkül, fekete öltönyben, „propelleres” nyakkendőben rohant át a téren. A borozóba szaladt. Néhány perccel később visszaosont a munkahelyére, mintha attól tartott volna, hogy Jankón kívül a hivatali felettesei is meglátták. Odafelé mindig ráköszönt a cserzett bőrére:

– Adjisten, János! Látom, megint eteti azokat a dögöket – tette hozzá kesernyés gúnnyal.

– Nem dögök azok – válaszolta. – Ők is élőlények, éhesek – mondta, de nem nézett a másik szemébe.

A „propelleres” napi munkaideje alatt, szinte pernyi pontossággal háromszor járta meg ezt az utat. Kora délelőtt, amikor a tér sarkán lévő üzletbe meghozták a friss kenyeret. Aztán délben, amikor a lutheránus és a bencés templomok együtt zengették harangjaikon Hunyadi János nándorfehérvári diadalát. Végül pontban délután négykor, fél órával a hivatali munkaidő vége előtt. Minden évszakban, szombatoként inkább csak reggel, mert egész nap esketett. A házasulandókat pedig még egy fröccs erejéig sem lehetett várakoztatni.

Szucsánszky Anna ezen a nyáron szorgalmasan menetelni kezdett, minden reggel, 8 és 9 óra között. Nyílegyenesen leereszkedett a karmeliták melletti keskeny ösvényen. Trappban tette meg az utat a kertvárostól egészen a mamutfenyőig. Sehol, senkivel nem állt le beszélgetni. Sőt, ha ismerőst látott közeledni, inkább elfordította a fejét. Úgy gondolta, hogyha bárkivel találkozik, az csak árthat neki. Megakadályoz-

hatja, hogy végre újra megpillanthassa Sárosi Jánost a Sequoiadendron giganteum melletti padon.

Titokban persze, de ugyanúgy, és pontosan ugyanott. Nem baj, ha a körülmények megváltoztak, ha közben felnőtt, 21 éves egyetemista, a bölcsészkar reménysége, és Szedres Klára professzorasszony büszke tanítványa. Ott, azon a padon, ahol úgy búcsúzott el a férfitől, hogy vissza sem nézett, mert ha megteszi, akkor hazafutott volna vele a szuterénjéig. Ugyanott, ahol azon a november eleji délelőttön János felháborodott szavakkal szólította meg, mert ostobán megbámulta.

Messziről látszott, hogy üres a pad. Megörült, hogy most először ő veheti birtokba azt, ami visszavonhatatlanul a kettőjüké. Középre ült. Ezzel jelezte a világnak, hogy az ülőalkalmatosság foglalt. Kizárólag Jankóval hajlandó megosztani, mással nem!

Fiatal rőzselángok égtek a lelkében. Melegítették, de csitították is az izgalmát. Apró mozzanatokra emlékeztették. Arra, hogy azon az éjszakán, jeges kavicsokon szánkázott a cipőtalpa, amikor elindultak Jankó otthonába. Arra is, hogy a cserzett bőrű férfi mindenkinél jobban értette az ő nagy lázadását. Még arra is ügyelt, hogy megfelelően távol tartsa magától. Nem csalta kelepcebe. Nem rántotta kiszolgáltatott helyzetbe. Pontosán tudta, hogy az ilyesmi következményekkel jár. Anna most, a mamutfenyő árnyékában János e jellemvonását érezte legerősebbnek. Visszhangzott fülében a cserzett bőrű felháborodott kérdése: – „Nem láttál még embert... embert... embert?” – dongott a fejében. Egyszerre szólt melegen és hidegen, tüzesebben és vízcsofogásban.

Persze, hogy látott.

Türelmesen várt, majdnem minden nap ugyanakkor, ám János abban az időpontban nem járt arra. Más napszakban kereste fel a keresztút melletti mamutfenyőt. Inkább kora délután, amikor a főtérlet ellepték a turisták. Rettegett az emberek tömegétől, az idegeneket terelő „juhászok” bili formájú hangtölcséreitől. Többnyire kettő körül érkezett a hatalmas fa árnyékába. Ennek következtében soha nem találkozhattak. Ellenkező irányból, eltérő időpontban, eltérő indulattal közeledtek a céljaikhoz.

Szándékaik szintén eltértek egymástól. Anna akarta a találkozást, görcsösen vágyott újra odaülni arra a padra. Kibeszélni mindent a világról, a szüleiről, a nagynénjéről, a szobatársáról. Beszámolni mindarról, ami az elmúlt fél évtizedben történt vele. Úgy gondolta, hogy mindez Jankóra is tartozik. Sőt, leginkább őrá! Hiányzott az érintése, a tekintetéből áradó néma suttogás, amit csak az képes megérteni, aki ült már vele egy padon, egy szobában, egy hallgatásban... Élt még emlékeiben az a halk mosoly, amivel lesöpörte butácska fogadkozásait.

Anna nem gondolta, hogy szerelmes, mert az másmilyen, de a vonzalma Jankó iránt, különös harca ezért az emberért, mellette vagy ellene, megbonthatatlaná tette a férfihoz fűződő viszonyát. Beleborzongott, ha arra az éjszakára emlékeztette önmagát.

János gondolataiban másként élt a Szucsánszky lány. Lázadó dezertőrként, aki rövid időre képes volt elmenekülni az övéitől. Egy bátor, kedves, nyíltszívű teremtés, aki sokkal többet érdemelt a szüleitől, mint amit adtak neki. Okos, érzékeny, tapintatos, de nem annyira jólnevelt, mint amit gondolt magáról. Két mély lélek még mélyebb sztoriját élték meg együtt, ami nem mondható szokványosnak, ám ettől még hétköznapi. Egy izgalmas éjszaka története, de ennél nem sokkal több. Egy olyan kapcsolat, ami úgy végződött, hogy el sem kezdődött. Nem a közöttük lévő korkülönbség miatt, hanem mert esélytelenségre ítélte a világ.

Vannak helyzetek, amelyekből akkor is ki kell mászni, ha nem akar az ember. Talán ott bujkál benne a kisördög, és arra biztatja, hogy a sörgyár főmérnökét a lányával kell megtorolni. Ettől azonban nem lesz emberebb az ember, boldogabb a világ, sekélyebb a tenger. A bűn akkor is bűn marad, ha az arra esküdött jogászok jó pénzért gyorsan kimossák az elkövetőből. Szucsánszky Anna legalább annyira vétkes volt Sárosi János kirúgásában, amennyire az apja, aki a megyei felszólításig a létezéséről sem tudott.

Anna egyetlen napot hagyott ki, amikor István anyósa, Irma néni temetésére mentek. Kora délelőtt kísérték a hamvakat tartalmazó urnát a végső nyughelyére. Zuhogott az eső, a sokaság fele a ravatalozóban maradt. Onnan gyorsabban kiértek a temető előtti buszmegállóba. Irma disszidens unokája meg a fiúja gyasztáviratot küldött a messzi Skóciából, ahol aznap a golfpálya sem működött, mert fránya, hatalmas köd ereszkedett a tájra.

Ilyen ez a világ. Ilyenek benne az emberek, ha azt a képtüket mutatják, amelyikre nem akarnak majd emlékezni. Murphy törvénye beigazolódt, mert előző este megjósolták az esőt. Kora reggel látszott, hogy az idő el akart romlani, tehát el is romlott, de a kivételek erősítő szabálya is érvényesült ezen a napon. A temetéssel azonos időben Jankó ott ült a mamutfenyő alatt. Az egyik gyökér föld feletti lábán helyezkedett el. Nem tette gyakran, de az eső most erre kényszerítette. Érezte a hatalmas túlevelek boldog lélegzését, ahogy magukba szívják a vízcseppek illatát.

Anna a nyár hátralévő napjait egyszer sem hagyta ki. A kertgondozók naponta ugyanabban az időpontban látták a lányt. Némán, rezzenéstelen arccal ült az ocsmány-vörösré mázolt támlájú betonpad közepén. Szeptember második hetéig összesen 72 alkalommal. Aztán vonatra szállt. Pesten, a kollégiumi szobájában elrendezte frissen vasalt ruháit. Azt követően az egyetemen beiratkozott a negyedik évfolyamra.

Gyorsan kergették egymást az emberes hónapok. A cserzett bőrű nem érezte, de látta a változást. Az Erzsébet-kert vadgesztenyefáiról – ezen az őszön is – ejtóernyőztek a levelek. Újra elvitorláztak a gólyák. Elbúcsúztak a tájtól az izgága seregélyhaddak is. Iránytűjükkel Dél felé igyekeztek, hatalmas ricsajjal. A sárgarigók játékosan kukucskáltak a rézszín árnyalataiban tobzódó levelek alá. Csak magukat találták. A kertészek keze által felgyorsultak a gereblyék. A park dolgozói zsákolták az elmúlás virágait. Hajnalonta benzinmotoros fűnyíró gép hasított a csendbe. Felbőgött, amikor beindították a motorját, aztán egyenletes tempóban harapta a fűszálakat.

Jankó visszatért az eredeti útvonalához, azzal a különbséggel, hogy egyre gyakrabban töltötte az éjszakát a mamutfenyő árnyékában. Főbérloje erőszakos jeleneteket rendezett, mert nem mindig tudta időben fizetni az albérlet árát. Annyira elfajult közöttük a viszony, hogy Karakai az egyik este, három széles, vastag léccel beszögelte a szuterén ajtaját. A 150-es szöveget csak baltával tudta kifeszíteni. A főbérlo őrvöngött. Nem dulakodtak, de megígérte Jankónak, hogy rongálásért, erőszakos behatolásért feljeleníti.

Azon a novemberi estén, talán a véletlenek hozták így, újra ott ült azon a padon. Pontosan öt évvel az után, hogy Szucsánszky Annát megszólította. Nem gondolt semmire, senkire. Amikor besötétedett, a fa lábára ült. Elbújt a világ meg a rendőrfőrők elől. Nem minden este jöttek, de viszonylag rendszeresen. Tóth II. Zoltán imádtá az éjszakai ellenőrzést. Alig várta, hogy beösszák, mert addig legalább az asszonyt sem látja. Elemében volt, ha valamelyik padon talált egy párt. Gátlátalanul a szemükbe világított, felszólította őket, hogy igazolják magukat.

– Ha nincs maguknál személyi, akkor bevisszük magukat a kapitányságra! – dörrentett a megszeppent, megvakított fiatalokra.

– De, zászlós elvtárs! – szólalt meg a férfi, aki azért ismerte a rangjelzéseket, mert két hete engedték haza a sorkatonai szolgálatból. – Semmit nem követtünk el. Már szerelmeskedni sem lehet? – kérdezte indulatosan.

– Pofa be! Ha nincs papír, akkor fogda lesz! Megértette?

Előkerült mindkettőjük igazolványa. Tóth II. a járőrtársának adta át ellenőrzésre. Mindent rendben találtak.

Búcsúzóul azért odabökte nekik:

– Igyekezzenek haza, igencsak hideg lesz az éjszaka.

Már majdnem éjfélkor értek a hórihorgas fenyőhöz, a zászlós ezt a jelzőt aggattára. Annyira magas volt, hogy a járőrlámpa fénye fel sem világított a tetejére, pedig Tóth II. Zoltán a járőrszolgálati szabályzatban leírtak szerint járt el. Felülről haladt lefelé. Először a vastagkergű, terebélyes fa alsó ágait világította körbe. A Sequoiadendron giganteum szoknyáját. Onnan irányította a fénycsóvát a hatalmas gyökérlábakra. Az egyiken egy embert látott. Szólt a járőrtársának, s közben kioldotta a pisztolytáskája patentjét.

– De, hiszen ez a cserzett bőrű, szerencsétlen Jankó – ismerte fel a társa.

– Na, jöjjön csak ki onnan! – ordított Tóth II. a férfira, de az meg sem mozdult. Lovagló ülésben, fejét a fa törzséhez támasztva, üveges szemekkel nézett a lámpába. Már egy másik világba. A reketyésen túli ismeretlenbe...

Gyors intézkedések követték egymást. Helyszínelés, halottkém, tepsi, patológia. Jelentésírás. Egyértelműen rögzítették: „Sárosi János 55 éves, lakcímmel nem rendelkező személy, természetes halállal hunyt el. Az idegenkezűséget a helyszíni szemle és a patológiai boncolás eredménye kizárta. A további intézkedés az államigazgatás és a temetkezési vállalat hatáskörébe tartozik. Pecsét, és Futár Endre rendőr alezredes, kapitányságvezető aláírása.”

Nem akadt, aki eltemesse a cserzett bőrűt. A tanács illetékese nem talált hozzá tartozót, akivel megfizettethették volna a költségeket. Szegény embert majdnem egy teljes hónapig őrizték a kórház hűtőkamrájában. A halotti anyakönyvi kivonat hamar elkészült, de nem tudták kinek kézbesíteni. Az arra illetékes rendészeti szervek, meg az a megyei beszélgetős ember persze ismerték az utolsó lakhelyét, de Karakai főbérelő elvtársnak mégsem postázhatták. Maradt a köztemetés, amit a tanácsiaknak kellett bonyolítani.

Jankót végre sikerült elhantolni a város legnagyobb, katolikus temetőjének abban a parcellájában, ahova a hozzá hasonlókat temették. Sima, pácolatlan dobozkoporsóban, az előírásoknak megfelelő mélységbe engedték le. Sírhantjába jeltelen keresztet szúrtak.

Baradlay Elemér anyakönyvvezető két fröccs között írta be a város nagy, halotti anyakönyvének megfelelő, helyazonosítást szolgáló rovatába: „Köztemetés II/B parcella.”

Senkinek, a városnak, különösen a rendőrkapitányságnak sem hiányzott a cserzett bőrű, magasnövésű, apátlan-nyátlan Sárosi. Évekkel később kezdtek ébredezni az emberek, de inkább csak a korabéliek. Azok az asszonnyá nőtt lányok, apává serdült férfiak, akik ifjan félték tőle, meg azért esodálták is, de ők sem tudták személyhez kötni a hiányérzetüket. A városi népek egyébként hamar elfelejtenek Jankónál sokkal fontosabb dolgokat is.

Fura szerkezetű a városi emlékezet. Megelevenít dolgokat, amelyek egy embert hivatottak felmutatni, de azokat mozgásban tartani nem tudja. Hiányoznak a lélek tartóoszlopai, keresztgerendái. Az időtlenség merev kellékei, a gumicsizma, a cajnadrág, a kihajtott gallérú ing csak tárgyak, nem képesek megeleveníteni az embert. Lassan, nagyon óvatosan keresni kezdték a kortársai. Szülővárosa is megbarátkozott a gondolattal, hogy neki van egy Sárosi Jánosa, aki mindig vele marad, és benne fog élni az „idők végezetéig”.

Szucsánszky Anna ritkán járt haza a diplomavédéséig. A nyári nagyszüneteket inkább az évfolyamtársánál töltötte a Balatonon. Ladányi Mátyás – kedvese és barátja egy személyben – remek társának bizonyult. Ha néha hazaugrottak Anna szüleihez, tudatosan elkerülték az Erzsébet-kertet. Akkor még nem tudták, hogy Jankó már nem él. A véletlen segítette őket a halálhírhoz. Az autóbuszon mesélte egy idősebb nő a mellette ülőnek:

– Róza! Emlékszel arra a bolondra? Tudod, aki lyukas csizmában járkált a városban – kezdte. – A múltkor mondta nekem valaki a piacon, hogy meghalt. Pár éve, a rendőrök találták meg a gumifa alatt.

– Biztosan jól bepiált.

– Dehogy, Rózám! Nem ivott az életében egy kortyot sem! – méltatlankodott a másik. – Mesélték nekem, hogy szerelmi bánat vitte el.

– Azt a kozmókot? Ki a fene állt szóba azzal az emberrel? – nézett rá az utastársa hitetlenkedve.

A következő megállóban mindketten leszálltak. Anna és Matyi ült le a hölgyek helyére. A végállomásig, a hegy lábáig, a kolostor előtti feljáróig nem beszéltek. Hallgattak, mert Anna barátja is ismerte annak az éjszakának a történetét.

Eta asszony vacsorával várta a gyerekeket. Ladányi Mátyást is a sajátjának tekintette. Amióta együtt járt a lánya ezzel a fiúval, azóta Szucsánszky né teljesen megváltozott. Közlékeny lett, barátságos, jóérzéssel közeledett mindenkihez. Legalább húsz évet fiatalodott. Nem csak a gondolkodásában. A tantestületi értekezlet végén elújságotta, hogy hamarosan összeházasodnak a gyerekek.

Újabb öt esztendő telt el.

A Szucsánszky lány – ugyanúgy, ahogy a keringőző fiatalabbik nagynénje – három gyermeket szült. Az első fia a János nevet kapta. Csak a második lehetett Mátyás, aki – nevéhez méltóan – a jégtörő március havában született. Kislányukat Anna Etára keresztelték.

Egy verőfényes novemberi napon, Anna mindhárom gyermekével kiment a temetőbe. Megkereste a temetőgondnokot, aki megmutatta neki a II/B parcellához vezető utat.

– Lehangelő lesz, mert senki sem gondolja – mondta a férfi. – Ha gyerekekkel megy oda, kérem, ne mondja nekik, hogy oda kiket földelnek el!

Anna a sírkert előtti virágboltban öt szál fehér rózsát vásárolt. Nem kért díszítést, csak csokorba köttette a virágokat. Elmentek a nagykeresztig, ott balra fordultak, megkerülték a fészületet, és a domb alján megtalálták a jeltelen sírokat. Az egyiknél letette a virágot.

János fia megkérdezte:

– Anya! Miért jöttünk ide? Ezek a sírok csúnyák – mondta határozottan, majd gyermeki logikájával továbbfűzte: – Biztosan olyan embereket temettek ide, akiket nem szeretett senki – nézett várakozón az anyjára.

– Nem, kisfiam – simogatta meg a fejét. – Itt azok a bácsik és nénik nyugszanak, akiknek nem volt senkijük, aki elkísérhette volna őket ide.

– Akkor nekik nem volt anyukájuk, meg apukájuk? – kérdezett tovább a fia.

– De volt! Valószínűleg meghaltak, vagy nem találták meg őket – magyarázta.

Az ötesztendős Jánoska értette is, meg nem is a dolgot. Ugyanazon az úton jöttek vissza, amelyiken odamentek. Anna szívében megint kigyúltak a rózselángok.

Nagy Béla Lajos: Álom